НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ЗВІТ

Комітету НААУ з питань митного та податкового права

за 2025 рік

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО КОМІТЕТ

Комітет з питань митного та податкового права є постійно діючим колегіальним дорадчим органом, утвореним при Національній асоціації адвокатів України відповідно до рішення Ради адвокатів України № 51 від 12.04.2019.

Основною метою діяльності Комітету є: забезпечення захисту податкових прав та інтересів адвокатів, активна участь адвокатської спільноти в митних і податкових взаємовідносинах, вплив адвокатів на митну та податкову політику держави, запуск на базі НААУ платформи для виявлення проблемних питань у митних і податкових питаннях і формування адвокатами єдиної практики застосування законодавства в профільному напрямі, організація публічних заходів із залученням фахівців галузі та представників адвокатської спільноти.

Основними завданнями Комітету є:

- розроблення та/або аналіз проектів нормативно-правових актів у сфері митного та податкового права, доповнень до чинних нормативно-правових актів, які спрямовані на покращення захисту прав суб'єктів митних і податкових правовідносин;
- взаємодія з органами законодавчої, виконавчої та судової влади в питаннях захисту митних і податкових прав адвокатів та їхніх клієнтів;
- проведення семінарів і конференцій щодо застосування митного та податкового законодавства;
- забезпечення нагляду над однорідністю практики застосування митних і податкових нормативно-правових актів;
- залучення до розв'язання проблемних питань фахівців із різних сфер економіки;
- аналіз актуальних питань і вивчення їх впливу на правовідносини платників податків із податковими органами;
- розроблення та поширення методичних та аналітичних матеріалів для адвокатів, які практикують у галузі митного та податкового права;
- міжнародне співробітництво у сфері податкового та митного права;
- підвищення кваліфікації адвокатів за напрямом роботи Комітету;
- об'єднання на базі Комітету спеціалістів і лідерів національного ринку, що практикують у сфері податкових і митних правовідносин;
- співпраця з громадськими об'єднаннями та іншими недержавними організаціями з метою підготовлення пропозицій щодо розв'язання суспільно важливих питань у сфері податкових і митних правовідносин;
- формування узагальнень практики діяльності податкових і митних органів у сфері реалізації податкової та митної політики;
- співпраця із засобами масової інформації щодо обговорення актуальних питань.

2. СКЛАД КОМІТЕТУ

станом на 31.12.2025

Голова Комітету – Воронін Яків Геннадійович, призначений розпорядженням Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України від 25 листопада 2019 року №195.

Заступник голови Комітету –

Юровський Дмитро Борисович

Секретар Комітету –

Леус Ганна Олексіївна

Члени Ради Комітету:

1. Бубліченко Вікторія Вікторівна
2. Нараєвська Ірина Леонтіївна
3. Педак Сергій Володимирович
4. Савош Едуард Ігорович
5. Ханін Семен Григорович

3. ЗАХОДИ (КРУГЛІ СТОЛИ, КОНФЕРЕНЦІЇ, ФОРУМИ ТОЩО), УЧАСТЬ У ЯКИХ ВЗЯЛИ ЧЛЕНИ КОМІТЕТУ

13 березня голова Комітету **Яків Воронін** взяв участь в обговоренні ініціативи з підготовки законопроекту, що покликаний виконати рішення Конституційного Суду №2-р(ІІ)/2025 щодо доступу до суду касаційної інстанції у цивільному судочинстві. Захід організував голова підкомітету з питань політичної реформи та конституційного права Комітету Верховної Ради з питань правової політики Максим Дирдін.

За підсумками обговорення висловлених пропозицій було домовлено напрацювати базовий проект, який запровадить розумне обмеження розміру судового збору. Його прив'яжуть до рівня прожиткового мінімуму для працездатних осіб, аби уникнути надмірного фінансового навантаження на громадян. Також планується запровадити пільги для деяких категорій осіб, які не мають фінансової можливості на сплату судового збору.

Учасники заходу також погодилися, що внести зміни безпосередньо до Закону «Про судовий збір» неможливо без попередніх змін до процесуальних кодексів.

Відтак спочатку необхідно відкоригувати ст. 136 Цивільного процесуального кодексу, де прописати форму та вимоги до заяви про надання пільги, відстрочення або розстрочення сплати судового збору.

З метою забезпечення співмірності ставки судового збору слід додати її граничне обмеження. Воно буде аналогічним чинному для першої інстанції й формуватиметься на основі прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Варто відзначити, що попередньо НААУ було надіслано лист-відповідь на запит М. Дирдіна щодо наслідків рішення Конституційного Суду України №2-р(ІІ)/2025 від 20.01.2025.

Детальніше за посиланням.

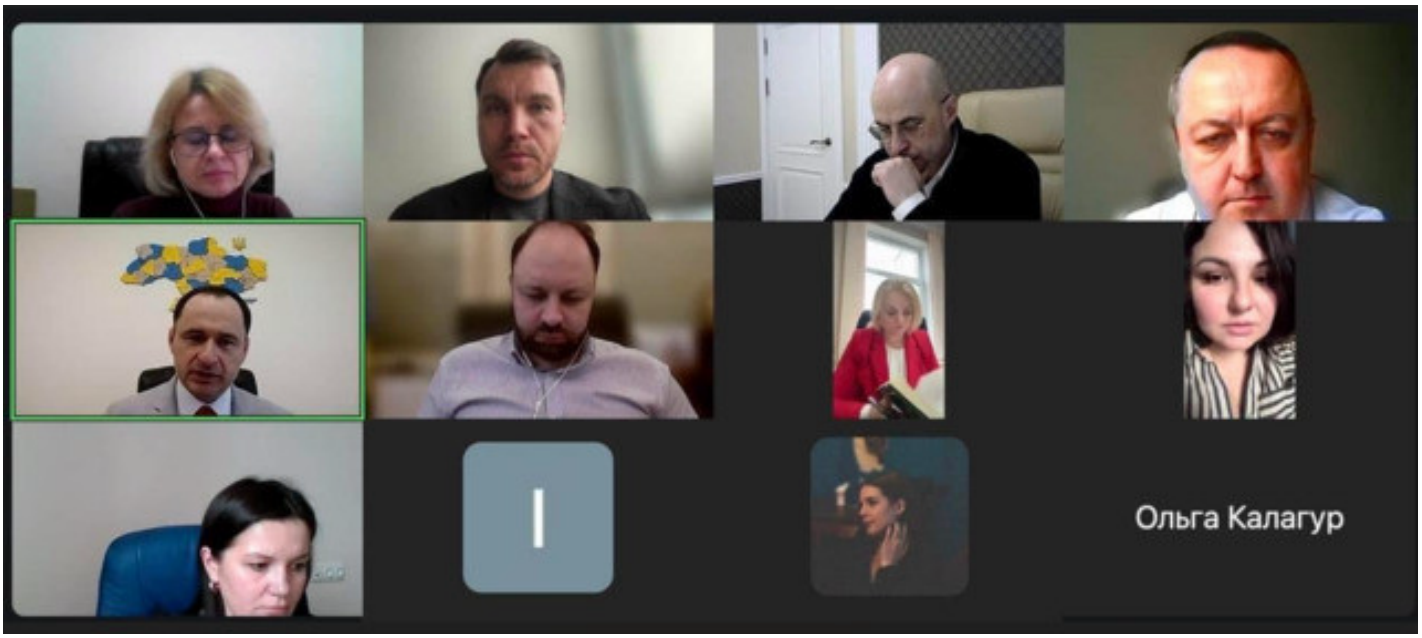

4. ВЕБІНАРИ ЧЛЕНІВ РАДИ КОМІТЕТУ

Ірина Нараєвська

07.10 вебінар на тему **“Роль адвоката в процесі відновлення реєстраціїї ПН/РК у 2025 році”**. Під час вебінару було розкрито питання щодо: причин зупинки реєстрації ПН, способів позбутися ризиковості платника податків, таблиць даних платника податків, судових процесів пов’язані з розблокуванням, попередження «Блокування».

5. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, КОМЕНТАРІ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ТОЩО)

Яків Воронін

Як регулювання ринку віртуальних активів вплине на адвокатську практику?

“Запровадження комплексного регулювання ринку віртуальних активів у разі реалізації проекту Закону №10225-д, неминуче трансформує ландшафт адвокатської практики. Адвокати відіграватимуть ключову роль у супроводженні процедур авторизації для постачальників послуг та емітентів токенів, що включатиме підготовку пакетів документів, розробку внутрішніх політик та комплаєнс-систем, а також представництво інтересів клієнтів у відносинах з НБУ та новим регулятором”

Семен Ханін

Вихід за межі доводів та вимог касаційної скарги у практиці КАС ВС

“Суд може вийти за межі позовних вимог тільки в разі, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін чи третіх осіб, про захист яких вони просять”

«Ототожнення електронного та матеріального носія» не є питанням права, а питанням фізики

“Приховані службові файли зазвичай не копіюються автоматично при простому копіюванні основних відеофайлів на інший носій. І якщо службові файли, які супроводжували відеозапис, втрачені або не збережені, це може ускладнити технічну експертизу відеофайлу”

Чому рішення судів стають незрозумілими навіть самим адвокатам?

“Саме суд має оцінювати угоди про визнання винуватості, а не САП, виходячи із «оцінки інтересів держави та суспільства». А також зазначив, що під час спрощеного розгляду судді перестають слухати докази, не досліджують матеріали, а лише підводять під свої рішення певну базу”

6. ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТУ У СФЕРІ АНАЛІЗУ ЗАКОНОПРОЕКТІВ, ЗАУВАЖЕНЬ, ПРОПОЗИЦІЙ, РЕКОМЕНДАЦІЙ, ЕКСПЕРТНИХ ДУМОК

У 2025 році Комітет підготував пропозиції та зауваження до:

• проекту Закону «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» щодо пільг від сплати судового збору» (№12322 від 16.12.2024)

Комітет дійшов висновку, що звільнення жертв домашнього насильства від сплати судового збору усуває перешкоди та створює передумови для ефективної реалізації права на судовий захист. Втім необхідно прибрати деякі процесуальні прогалини.

На думку Комітету, було б доцільно конкретизувати підстави для звільнення від сплати судового збору, зазначивши, що таке право виникає з моменту внесення відомостей до ЄРДР, а також визначити перелік документів, достатніх для підтвердження права на звільнення від сплати судового збору (витяг з ЄРДР, копія повідомлення про підозру, обвинувальний вирок, ухвала про закриття провадження тощо).

• проекту Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку сплати митних платежів до вимог Директиви Ради ЄС №2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість та до Закону України "Про поштовий зв'язок" щодо окремих питань здійснення міжнародного поштового обміну (реєстр. №12430 від 20.01.2025)

Законопроєкт потребує суттєвого доопрацювання з урахуванням економічних, соціальних та адміністративних наслідків.

Зменшення порогу неоподатковуваних відправлень та запровадження загального ПДВ на низьковартісні посилки можуть призвести до зворотних результатів – скорочення обсягів відправлень, стимулювання «тіньових» схем та збільшення для державного бюджету вартості адміністрування нововведення. При цьому пояснювальна записка, як основний офіційний документ, у якому для широкого кола людей описується мета прийняття закону, не демонструє переконливих підстав, чому попередні аргументи (відповідність міжнародним стандартам, зменшення адміннавантаження тощо) стали раптом неактуальними.

Комітет не висловив підтримки щодо прийняття законопроєкту №12430.

• проекту Закону «Про факторинг» (реєстр. №12306 від 11.12.2024)

Законопроект є потужним кроком уперед у регулюванні відносин, пов’язаних із виконанням договорів, у яких виникає право грошової вимоги.

Важливим елементом регулювання є запровадження публічного електронного Реєстру відступлень права грошової вимоги за договорами факторингу, адміністратором і держателем має стати Нацбанк. Зокрема, це дозволить знизити ризики шахрайських дій та підвищить прозорість факторингових операцій.

Втім, хоча норми проекту і містять положення щодо захисту даних, ці положення є занадто загальними та недостатніми з огляду на високу чутливість фінансової інформації.

На думку НААУ, необхідно встановити детальні вимоги до технічного захисту інформації в реєстрі, враховуючи сучасні кіберзагрози, які становлять реальну небезпеку для державних інформаційних систем, особливо в ситуації повномасштабної війни.

Також Комітет висловив зауваження і пропозиції до проекту в частині регулювання транскордонного факторингу та врахування специфіки окремих видів факторингу.

• проекту Закону «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу» (реєстр. №13421 від 25.06.2025)

Комітет звернув увагу, що фундаментом запропонованих змін є перетворення авторизації із серйозної адміністративної процедури на формальність. Стандартна процедура авторизації включає детальний аналіз фінансової спроможності підприємства, його виробничих потужностей, системи внутрішнього контролю та здатності забезпечити прослідковуваність товарів. Це критично важливо для товарів подвійного призначення, які становлять значну частину імпорту оборонних підприємств.

Заміна цієї процедури на «авторизацію на підставі декларації» фактично означає, що будь-яке підприємство з переліку ОПК зможе отримати доступ до складних митних режимів просто через подання декларації. Це не спрощення — це демонтаж ключового елементу системи ризик-менеджменту. Особливо тривожною вбачається норма про заборону відвідування об'єктів підприємства. Фізична верифікація є основою митного контролю в усьому світі, особливо для високо ризикових операцій.

Її скасування створює можливості для діяльності «паперових» компаній, які можуть отримати доступ до переліку ОПК, але не мати реальних виробничих потужностей.

Ще більш небезпечним є ризик використання цих каналів для контрабанди товарів подвійного призначення. Відсутність ефективного контролю може призвести до ситуації, коли критично важливі технології або компоненти потраплятимуть до неавторизованих кінцевих користувачів.

• проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу» (реєстр. №13420 від 25.06.2025)

Законопроект пропонує створення «екосистеми» підтримки оборонних підприємств, що поєднує податкові преференції, адміністративні переваги та особливий режим конфіденційності. В основі цієї моделі лежить формування Міністерством оборони України Переліку підприємств оборонно-промислового комплексу. Включення до нього надає підприємству статус резидента Defence City з певними привілеями.

Комітет звернув увагу на відсутність ефективного контролю за прийняттям рішень про включення до режиму або виключення з нього може призвести до суб'єктивізму та зловживань. Особливо це стосується ситуацій, коли рішення приймаються на межі критеріїв або в умовах неоднозначного тлумачення законодавчих вимог. Без зовнішнього нагляду з боку незалежних органів такі рішення можуть бути мотивовані не лише економічними міркуваннями.

Найбільш проблемним аспектом є механізм санкціонування при виході з режиму.

У разі виключення з Переліку підприємств ОПК або порушення умов режиму підприємство буде зобов'язане відшкодувати всі отримані податкові пільги за весь період користування ними з нарахуванням штрафних санкцій та пені. При цьому законопроект прямо передбачає, що встановлені Податковим кодексом строки давності не застосовуються.

І хоча законопроект передбачає можливість судового оскарження рішень про відмову у включенні до переліку або виключення з нього, ефективність такого механізму викликає сумніви з огляду на засекречування критеріїв і процедур. Підприємства можуть не мати можливості порівняти свої показники з іншими резидентами режиму, що ускладнить підготовку обґрунтованих скарг. А обмежений доступ до інформації про підстави прийняття рішень може перетворити судові процеси на формальність.

Існує також ризик використання інституту державної таємниці як універсального аргументу проти розголошення будь-якої інформації, що стосується режиму. І це може унеможливити справедливий розгляд спорів у судах.

• проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» (реєстр. №10225-д від 24.04.2025)

На думку Комітету проект дійсно є однією з найбільш масштабних спроб комплексного врегулювання ринку віртуальних активів в Україні. Ініціатива передбачає кардинальну трансформацію правового ландшафту через створення нової регуляторної архітектури, запровадження оподаткування за ставкою 18% та формування системи державного нагляду. Остання викликає серйозні застереження щодо корупційних ризиків.

Найбільш критичним аспектом проекту є наділення майбутнього регулятора та Національного банку України повноваженнями, які є нетиповими для фінансового наглядового органу.

Втім, що до другого читання законопроєкт необхідно суттєво доопрацювати. Передусім слід відмовитися від наділення регулятора слідчими повноваженнями, адже це суперечить принципам правової держави та створює ризики зловживань.

Пропоновано зосередитися на регулюванні діяльності українських постачальників послуг, а не запроваджувати екстратериторіальні вимоги до іноземних компаній. Для фізичних осіб варто спростити систему оподаткування — наприклад, запровадити фіксовану ставку для операцій понад певний річний ліміт без обтяжливих процедур обліку.

• проекту Закону про внесення зміни до статті 9 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" щодо спрощення оформлення первинних документів з надання послуг (реєстр. №14023 від 08.09.2025)

Законопроект № 14023 вирішує реальну проблему українського бізнесу — надмірне адміністративне навантаження від паперового документообігу. IT-галузь, SaaS-сервіси, електронна комерція, онлайн-освіта справді потребують дерегуляції. Міжнародна практика лідерів цифрових послуг підтверджує життєздатність моделі без двостороннього паперового підписання при наявності повної безготівкової оплати та інших механізмів контролю.

Економія 20,2 млрд грн щороку для бізнесу є значним позитивним ефектом, який може стимулювати розвиток цифрових послуг на внутрішньому ринку та підвищити конкурентоспроможність українських IT-компаній.

Критична вада законопроекту – некомплексність. Відсутність синхронних змін до Податкового кодексу не створює формальної колізії норм, але змінює стандарт доказування реальності та завершеності господарської операції для податкового обліку. Без позиції Державної податкової служби платники не матимуть гарантій визнання витрат та захисту від штрафів, що створює правову невизначеність на багато років формування судової практики.

Без доопрацювання норма ризикує стати малоефективною: обачливі замовники не включатимуть умову про односторонні акти до договорів через податкові ризики, а ті, хто включить, стикнуться з потенційними спорами з податковими органами. Декларована економія нівелюється витратами на судові процеси та правову невизначеність.

Комітет не виступає проти дерегуляції, підтримує спрощення ведення бізнесу за умови збереження балансу інтересів усіх учасників ринку – виконавців, замовників і споживачів – та забезпечення правової визначеності. Запропоновані рекомендації є мінімально необхідними для забезпечення життєздатності норми та захисту від непередбачуваних наслідків.

Стратегічно Україна має орієнтуватися не на послаблення вимог до документів, а на їх цифровізацію за європейськими стандартами. Перехід до обов'язкового B2B e-invoicing з кваліфікованими електронними підписами, структурованими форматами та автоматичною інтеграцією з податковими системами є системним вирішенням проблеми, яке забезпечить справжню дерегуляцію, посилить податкову прозорість та відповідатиме євроінтеграційним зобов'язанням України.

• проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування банків податком на прибуток підприємств у 2026 році» (реєстр. №14097 від 01.10.2025)

Повторне запровадження 50% ставки та заборона врахування збитків для банків порушують принцип стабільності й рівності оподаткування, створюють ризики неконституційності та загрожують фінансовій стабільності й кредитуванню економіки.

На думку комітету НААУ, вибір конкретного фіскального інструменту має оцінюватися не лише за критерієм швидкості залучення коштів, але й за його впливом на правову визначеність, фінансову стабільність та довгострокову економічну спроможність держави.

Комітет застеріг, що проектом порушується принцип стабільності податкового законодавства. Конституційний Суд у рішенні № 3-р(II) від 21.01.2025 встановив, що законодавець має знайти належний баланс між частою зміною закону і визначеністю податкових норм для платників. Застосування 50 % ставки у 2023 році НБУ підтримав як «разовий винятковий крок». Повторення у 2024 році вже викликало занепокоєння. Третє застосування у 2026 році демонструє, що виняток перетворюється на системну практику, руйнуючи фундаментальну засаду правової визначеності.

• проекту Закону «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо компенсації інвестицій через податки» (реєстр. №13415 від 25.06.2025)

Комітет вернув увагу законодавців на відсутність інфраструктурної складової програми (співфінансування підключень до мереж та логістики), значні ризики дискреційного адміністрування через нечіткі критерії доступу до Реєстру, відсутність секторальних пріоритетів між низько- та високотехнологічними галузями, а також на завищені прогнозні показники впливу на ВВП і потребу періодичного перегляду ефективності програми.

• проект Закону про внесення змін до пункту 4 розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України щодо компенсації інвестицій через податки (реєстр. №13414 від 25.06.2025)

Законопроєкт № 13414 є невід'ємною частиною комплексної законодавчої ініціативи, спрямованої на стимулювання інвестицій у переробну промисловість України. Втім, для його функціональної безпеки та ефективності необхідно внести ключові зміни, що допоможуть перетворити законопроект на справді ефективний і безпечний інструмент розвитку, який працюватиме на користь відбудови української промисловості та зміцнення економічної незалежності держави.

По-перше, необхідно повністю виключити норму про незастосування строків давності зі статті 102 Податкового кодексу України. Усунення цього фундаментального дефекту є критичним для забезпечення правової визначеності та довіри інвесторів.

По-друге, слід запровадити обов'язкове право інвестора на отримання попереднього рішення щодо класифікації обладнання за УКТ ЗЕД. Це мінімізує класифікаційні ризики та корупційну дискрецію, забезпечуючи інвестору юридичну визначеність до здійснення імпорту.

По-третє, потрібно узгодити термінологію, замінивши термін «бізнес-план» на «план реалізації інвестиційного проекту», та передбачити чітку, спрощену процедуру внесення змін до цього плану в умовах воєнного / післявоєнного часу.

По-четверте, запровадити диференціацію пільги, встановивши градацію, за якою повне звільнення від мита застосовується до високотехнологічного обладнання, що не має вітчизняних аналогів, а часткове звільнення — для базового обладнання, аналоги якого виробляються в Україні. Це забезпечить баланс між модернізацією та захистом національного виробника.

Вжиття цих заходів є критично необхідним для перетворення законопроекту на справді ефективний і безпечний інструмент розвитку, який працюватиме на користь відбудови української промисловості та зміцнення економічної незалежності держави.

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ